

Archivní 2257/4, 149 00 Praha 4
telefon: +420 974 847 240
e-mail: posta@nacr.cz
ID datové schránky: fe3aixh
<http://www.nacr.cz>

NACRX00579LX

PhDr. Ing. Milan Vojáček, Ph.D.
ředitel Národního archivu

Dne: 19.10.2023 | Č. j.: NA- 3110-5/12-2023
Vaše č. j.:

| Vyřizuje/tel.: Bartl / 974 847 472

ZPRÁVA ZE ZAHRANIČNÍ PRACOVNÍ CESTY

MÍSTO:	Budapest, Maďarsko
ÚČEL CESTY:	„The annual meeting of the EHC (European Heads of Conservation) working group“
ÚČASTNÍCI CESTY:	Ing. Benjamin Bartl Ph.D.
ZPRÁVU PODÁVÁ:	Ing. Benjamin Bartl Ph.D.
NAVŠTÍVENÉ INSTITUCE:	National Archives of Hungary, 1014 Budapest, Bécsi kapu tér 2-4
TRVÁNÍ CESTY:	25. 9. – 27. 9. 2024
DATUM VYHOTOVENÍ:	15. 9. 2024

SCHVALUJE: **PhDr. Ing. Milan Vojáček, Ph.D.**, ředitel Národního archivu
podepsáno elektronicky

TEXT ZPRÁVY ZE ZAHRANIČNÍ PRACOVNÍ CESTY

ČÁST VŠEOBECNÁ:

Ve dnech 25. 9.–27. 9. 2024 proběhlo výroční setkání vedoucích pracovníků, kteří jsou v evropských archivech zodpovědní za konzervaci a restaurování archiválií v širokém slova smyslu. Hostitelskou zemí bývá tradičně ta, která v daném roce předsedá radě EU. V druhé polovině roku 2024 se jednalo o Maďarsko, pořadatelství se tedy ujal Národní archiv Maďarska (Magyar Nemzeti Levéltár) v Budapešti.

Pro cestu do Budapešti byl využit přímý vlakový spoj společnosti České dráhy (25. 9. Praha hl. n., 11:44 – Budapest-Nyugati pu, 18:28). Ubytování bylo zajištěno u Butik Apartments, BQA, Fő utca 12, Budapest 1011, místo konání setkání bylo v docházkové vzdálenosti. Zpáteční cesta byla rovněž zajištěna společností České dráhy (27. 9. Budapest-Nyugati pu, 17:30 – 28. 9. Praha hl. n., 0:55). Cesta byla hrazena z prostředků institucionální podpory pro rok 2024.

ČÁST ODBORNÁ:

Setkání bylo věnováno třem aktuálním oblastem:

1. Krizové plánování v archivech, vliv klimatických změn na činnost archivů
2. Možnosti dezinfekce archiválií
3. Diskuze (aktuality a úkoly řešené v jednotlivých archivech)

1. Krizové plánování v archivech, vliv klimatických změn na činnost archivů

Část programu věnovanou tomuto tématu moderoval Christian Hänger (DE).

Nejprve byl představen začínající tříletý mezinárodní projekt Sustainable Archives and Greener Approaches (SAGA), podporovaný z prostředků EU. Na řešení projektu se podílejí zástupci archivů ze Španělska, Malty, Portugalska, Itálie a Maďarska. Cílem je mimo jiné vyhodnotit aktuální environmentální, klimatická a technologická rizika z hlediska jejich dopadu na archivy a adekvátně na ně reagovat. Výstupy mají zahrnovat specializované kurzy a workshopy pro všechny, kdo se nějakým způsobem na řešení krizových situací v archivech podílejí.

Účastníci EHC byli vyzváni k diskuzi, ze které mělo vzejít doporučení, co se týká tematických priorit pro tento vzdělávací program. Byla jim také nabídnuta možnost další spolupráce na jeho přípravě, ovšem bez možnosti přímé účasti na projektu, což vzbudilo spíše rozpačité reakce. Zaměření projektu je sice nesporně zajímavé a řešená problematika aktuální, zdá se však, že nebere v úvahu výsledky velkého množství práce, která byla v této oblasti již vykonána v rámci jiných projektů. Je tedy otázkou, zda má smysl se k této aktivitě připojovat.

Kromě toho byly prezentovány výsledky průzkumu přístupu ke krizovému plánování, který byl proveden formou formuláře, o jehož vyplnění byli členové EHC předem požádáni. Bylo konstatováno mimo jiné následující:

- Naprostá většina archivů pracuje s nějakou formou krizového plánu. Ten má však až na výjimky podobu vnitřního předpisu a není zakotven v právním řádu příslušného státu.
- Přibližně polovina z nich organizuje vzdělávání/cvičení svých pracovníků v tomto ohledu.
- Jako hlavní rizika byly většinou uváděny povodně, sociální nepokoje/válečný konflikt, v jednom případě zemětřesení. Některé archivy mezi významné hrozby řadí kybernetické útoky (UK), terorismus (NOR), případně neautorizovaný přístup/krádeže archiválií (NE).

2. Možnosti dezinfekce archiválií

Následovala výměna zkušeností účastníků, co se týká možností dezinfekce archiválií ve velkém měřítku. V řadě západoevropských zemí je kladen mimořádný důraz na bezpečnost procesu dezinfekce, což vede k přísné regulaci používání prostředků, jako je ethylenoxid. V mnoha případech se tak mikrobiologická kontaminace řeší pouze mechanickou očištěním archiválií.

Mezi alternativní způsoby dezinfekce patří používání záření gamma, které má tradici v Nizozemí, přestože jeho destruktivní vliv na papír prokázalo již několik nezávislých studií. Experimentuje se také s používáním různých složek přírodních silic. Zde je však nevýhodou riziko alergických reakcí a často nedostatečná účinnosti při použití rozumných koncentrací.

S dezinfekcí úzce souvisí problematika vyhodnocování mikrobiologické čistoty depozitářů. Při rozhodování o potřebě dezinfekce je obvykle bráno v úvahu jak hledisko ochrany zdraví pracovníků, kteří s archiváliemi přicházejí do styku, tak ochrana samotných dokumentů. Zatímco v prvním případě je možné vycházet z hygienických norem, které se zabývají čistotou ovzduší, ve druhém případě je situace složitější. Používají se různé způsoby odběru a kultivace vzorků mikroorganismů, jejich vyhodnocení je navíc ve všech případech smluvní a má orientační povahu.

Pěkným způsobem je nicméně problematika kontroly mikrobiologické čistoty a výskytu hmyzu v depozitářích zpracována v publikaci

Brokerhof, A.G., Zanen, B.van, Teuling, A.den. Fluffy Stuff: Integrated Control of Mould in Archives/Buggy Biz: Integrated Pest Management in Collections. Instituut Collectie Mederland, 1999.

Kopie tohoto materiálu byla získána od kolegyně z varšavského archivu (viz Příloha). Přestože je již staršího data, domnívám se, že by mohla posloužit jako inspirace pro vytvoření metodiky pro Národní archiv.

3 Diskuze (aktuality a úkoly řešené v jednotlivých archivech)

Povodně v evropských archivech v roce 2024

Účastníci byli informováni o povodních, které v roce 2024 zasáhly některé polské a české archivy. V souvislosti s řešením jejich následků byly diskutovány také možnosti vysoušení většího množství archiválií, které byly po zaplavení zmrazeny. Nejběžněji používanou je technologie lyofilizace. Německé archivy mohou v případě potřeby využít služeb centrálního pracoviště, které je disponuje lyofilizačními komorami firmy ZIRBUS technology, které jsou určeny pro vysoušení objektů kulturního dědictví. Cena jedné komory dosahuje 400 tis. EUR. Podobně vybavené centrum slouží také polským archivům.

Používání rukavic v badatelských archivech

Toto téma bylo svého času diskutováno prakticky ve všech evropských archivech, jejichž zástupci jsou členy EHC. V současné době je možné konstatovat, že od povinného používání rukavic bylo všeobecně upuštěno. Rukavice jsou nicméně badatelům na vyžádání k dispozici. Přednost se v takových případech dává rukavicím nitrilovým; nesnižují tolik citlivost prstů jako bavlněné, odpadá problém jejich čistoty, a nepůsobí tak často alergické reakce jako rukavice latexové.

V případě studia znečištěných a citlivých archiválií (fotografie, kovové předměty a podobně) je jejich použití vyžadováno i nadále.

Při prezentaci archiválií v médiích je použití rukavic běžné; je považováno za vhodný způsob demonstrace respektu k uchovávaným archiváliím, respektive zdůraznění jejich mimořádného významu.

Zvláštní kapitolou jsou rizika spojená s manipulací s archiváliemi, pro jejichž dezinfekci nebo dezinsekcí byly v minulosti použity netěkavé toxické látky. Příkladem je používání sloučenin arsenu, DDT a podobně. V takových případech je používání rukavic rozhodně doporučeno a možnost badatelského využívání omezena. Ukazuje se, že rozšíření těchto prostředků bylo v minulosti značné a studovány jsou proto možnosti jejich detekce.

EHC 2025

Organizace příštího setkání připadá na Dánsko. V případě komplikací (personální změny v Kodaňském archivu) bude o organizaci požádáno Polsko.

ZÁVĚR

V současné době se přes mnohé rozdíly řada evropských archivů potýká s podobnými problémy. Setkání tohoto druhu mají nezastupitelný význam pro získání představy o vývoji v dalších zemích.

Bylo získáno množství přínosných informací, zejména co se týká problematiky vyhodnocování mikrobiologické čistoty depozitářů a přístup k používání rukavic v archivních badatelkách. Obě témata jsou v současné době v Národním archivu aktuální.

Rozhodnutí organizátorů uspořádat setkání jako hybridní konferenci nepovažuji za příliš šťastné. Tento formát značně omezuje neformální výměnu zkušeností mezi účastníky a komplikuje spontánní a plynulé diskuzi vůbec.

Přílohy

Brokerhof, A.G., Zanen, B.van, Teuling, A.den. Fluffy Stuff: Integrated Control of Mould in Archives/Buggy Biz: Integrated Pest Management in Collections. Instituut Collectie Mederland, 1999.